

Education at a Glance: OECD Indicators - 2004 Edition

Summary in Norwegian

Et blikk på utdanning: OECD-indikatorer – 2004-utgave

Oppsummering på norsk

Vekslende økonomiske og sosiale forhold har gitt utdannelsessektoren stadig større betydning i enkeltpersoners og nasjoners utvikling. Menneskelig kapital har lenge vært ansett som en nøkkelfaktor når det gjelder å motvirke arbeidsløshet og svake inntektsforhold, men det foreligger nå også et klart bevismateriale for at kompetanse også gir en lang rekke ikke-økonomiske fordeler, bl.a. bedre helse og større velvære.

Fordelene ved utdanning har ført til økt deltakelse i et bredt spekter av læreaktiviteter for grupper i alle aldre, fra tidlig barndom til avansert voksen alder. Etter hvert som etterspørselen etter læring øker og blir mer variert, står regjeringene overfor utfordringen som ligger i å sørge for at læremulighetene som tilbys, oppfyller reelle, dynamiske behov på en lønnsom måte.

Et blikk på utdanning – OECD-indikatorer 2004 er en rikholdig, oppdatert, sammenlignende redegjørelse for indikatorer for utdannessystemenes ytelse – dette er en oppsummering av synspunkter fagfolkene deler med hensyn til måling av den aktuelle utdannessituasjonen. Indikatorene gir informasjon om de menneskelige og finansielle ressursene investert i utdanning, om hvordan utdanning og læresystemer fungerer og utvikler seg og om utdanningsinvesteringenes avkastning. Artikkelen inneholder følgende hovedkonklusjoner:

Resultatene av utdanning og læring

Utdannelsesår i OECD-området

- OECD-landenes **voksne befolkning sitter i gjennomsnitt** 11,8 år på skolebenken, basert på de aktuelle utdannelsesprogrammene. For de 18 landene som ligger over dette OECD-gjennomsnittet er gjennomsnittlig skole- og utdannelsesetid 11,8-13,8 år. For de 12 andre landene spriker de nasjonale gjennomsnittstallene på over fire år, fra 7,4 til 11,8 år (tabell A1.1).

Basiskvalifikasjoner for en god oppstart på arbeidsmarkedet

- I 17 av 20 OECD-land med sammenlignbare data overstiger andelen av personer med **videregående utdanning** i den aktuelle aldersgruppe 70 %. I Danmark, Tyskland, Japan, Norge, Polen og Sveits ligger denne andelen over 90 %. Det er i denne sammenhengen viktig å sørge for at de andre personene i denne gruppen ikke blir liggende etter og dermed risikerer sosial eksklusjon (tabell A2.1).
- Sammenligner man utdannelsesnivået i befolkningen mellom 25 og 34 år med gruppen mellom 45 og 54 år, viser det seg at andelen av de personer som har fullført **videregående utdanning**, har økt vedvarende i nesten alle OECD-land, og i noen av landene har økningen dessuten vært rask. I to tredjedeler av landene ligger denne andelen på mellom 70 og 95 % (personer mellom 25 og 34 år). Mange land med et tradisjonelt lavt utdannelsesnivå (tabell A2.2) er i ferd med å ta igjen det forsømte (tabell A2.2).

Avanserte kvalifikasjoner innen høyere utdanning

- I 17 OECD-land med sammenlignbare data er 32 % av de unge i den aktuelle aldersgruppen nå i ferd med å fullføre **høyere utdanning**, som omfatter universitet eller andre institusjoner som tilbyr lignende kvalifikasjoner – andelen her er under 20 % i Østerrike, Tsjekkia, Tyskland og Sveits og over 40 % i Australia, Finland, Island og Polen (tabell A3.1).
- Målingen av utdannelsesresultatene viser at det har vært en økning i **akademisk kompetanse** blant OECD-landenes voksne befolkning. Hoveddelen av denne fremgangen skyldes imidlertid store økninger i et forholdsvis begrenset antall land (tabell A3.4).
- I gjennomsnittet faller en tredjedel av studentene i OECD-land **ut av utdannelsessystemet** før første universitetsgrad (tabell A3.2).
- Nesten en tredjedel av studentene som tar **avsluttende eksamen** på universitetsnivå eller tilsvarende, tar eksamen i sosialvitenskap, handel/bedriftsøkonomi eller juss. Den nest mest populære **studieretningen**, der en av fire studenter tar avsluttende eksamen (tabell A4.1), er realfag med unntak av medisin og helsefag (konstruksjon, bygg & anlegg, biologi, fysikk og agronomi, matematikk og data).
- I filologi, kunst, pedagogikk, medisin og helsefag på universitetsnivå eller tilsvarende er over to tredjedeler av de utdannede i OECD-landene **kvinner**. Derimot er kvinneandelen av uteksaminerte studenter i matematikk og data under en tredjedel, og under en femtedel innen konstruksjon, bygg & anlegg (tabell A4.2).

- **Kvinneandelen blant uteksaminerte** på universitetsnivå eller tilsvarende er lik eller høyere enn mennenes andel i de fleste OECD-land, men det er større sannsynlighet for at menn når frem til avanserte kvalifikasjoner innen forskning, av typen doktorgrad (tabell A4.2).

Læringsresultater på grunnivå

- I en sammenligning mellom ni land viste fire (Hellas, Ungarn, Island og Slovenia) statistiske økninger ved **måling av leseferdigheter hos 4.-klassinger** fra 1991 til 2001 (økningen spenner fra 16 poeng i Ungarn til 41 poeng i Hellas). Derimot sank resultatene i Sverige fra 513 til 498 poeng i samme periode (tabell A5.1).
- I Ungarn ble gjennomsnittresultatet skjøvet opp av scoringene til **den beste fjerdedelen** av elevene. Derimot førte svakere scoringer fra den beste fjerdedelen i Sverige til at det svenske gjennomsnittet sank (tabell A5.1).
- I 1991 hadde **jentene bedre resultater enn guttene** i alle ni land. Dette mønsteret vedvarte i de fleste land i 2001, bortsett fra Italia og Island, der de målbare forskjellene mellom jenter og gutter forsvant på dette området (tabell A5.2).

Læringsresultater ved slutten av ungdomsskolen

- **10 % av 15-åringene** i OECD-landene viste lese-/skriveferdigheter på **nivå 5**, som omfatter evaluering av informasjon og utforming av hypoteser, utnyttelse av spesialkunnskap og evne til å tilpasse seg uventede begreper. Denne prosenten varierer mellom 19 % i Finland og New Zealand og under 1 % i Mexico. Gjennomsnittlig 12 % av 15-åringene har bare ervervet seg de **mest grunnleggende lese-/skriveferdighetene på nivå 1**, og 6 % av 15-åringene faller sågar under dette nivået (tabell A6.1).
- **Japanske 15-åringer** har de høyeste gjennomsnittlige scoringene i matematikk, selv om resultatene ikke kan skjernes statistisk fra resultatene til elever i to andre land som er i toppen på dette området, Korea og New Zealand. Innen andre **naturvitenskapelige fag** er det elever fra Japan og Korea som har det høyeste gjennomsnittresultatet (tabell A7.1 og A7.2).
- Det er store forskjeller i gjennomsnittresultater mellom landene, men resultatene **varierer mye mer innen hvert land**. Svært sprikende ytelser betyr imidlertid ikke at det globale resultatet blir høyt. Fem av de minst sprikende landene når det gjelder matematiske ferdigheter, nemlig Canada, Finland, Island, Japan og Korea, hadde resultater langt over OECD-gjennomsnittet, og fire av dem, Canada, Finland, Japan og Korea, var blant de seks fremste på dette området (tabell A7.1).

Kjønnsforskjeller i læringsresultater og studentholdninger

- På 4.-klassenivå gjør jentene det gjennomsnittlig mye bedre enn guttene når det gjelder lesning, og denne **kjønnsforskjellen** er også ganske markant for 15-åringer (tabell A9.2 og A9.3).
- I matematikk har 15-årige gutter i de fleste landene tendens til å være bedre enn jenter. I andre naturvitenskapelige fag er **kjønnsforskjellene** mindre markante - bildet her er ujevnt (tabell A9.2).
- 14-åringer oppviser ikke nevneverdige kjønnsforskjeller når det gjelder **sosialkunnskap** (tabell A9.4).
- Jenter har tilsynelatende **større forventninger i forhold til fremtidig beskjeftigelse** enn gutter, men det foreligger ganske store variasjoner mellom de ulike landene når det gjelder gutters og jenters forventninger (tabell A9.1).

- I ca. halvparten av landene har kvinner et mer positivt forhold til **teamlæring** enn menn. Menn i de fleste land har tendens til å foretrekke **konkurranselæring** i større utstrekning enn kvinner (tabell A9.5b).

Elevenes fremmøte og følelser overfor skolen

- I gjennomsnittet uttrykker nesten en fjerdedel av **15-åringene** negative synspunkter når det gjelder **følelsen av tilhørighet** til skolen, og gjennomsnittlig en femtedel av dem erklærte at de nylig hadde forsømt undervisningen, kommet for sent eller skulket bestemte timer (diagram A8.1).
- Elever i Østerrike, Sverige og Sveits uttrykte spesielt sterk **tilhørighetsfølelse** overfor skolen. Denne følelsen lå under gjennomsnittet hos elever i Belgia, Tsjekkia, Japan, Korea og Polen (tabell A8.1).
- I de fleste landene varierer forekomsten av elever med svak **tilhørighetsfølelse** sterkt mellom de forskjellige skolene, og elevenes fremmøte på skolen varierer enda mer (indikator A8).
- Når det gjelder elevene enkeltvis, uansett skole, er det liten **sammenheng mellom fremmøte og tilhørighetsfølelse**. Dette tilsier at mange elever mangler tilhørighetsfølelse overfor skolen, men likevel møter regelmessig frem, og omvendt (diagram A8.3).
- Derimot, for elever ved samme skole har **tilhørighetsfølelse** og **fremmøte** tendens til å gå hånd og hånd, og er sterkt knyttet til **skolens resultater**. Dette tilsier at skoler med et høyt engasjementsnivå har tendens til å oppnå svært høye resultater (diagram A8.3).
- Analysen viser spesielt at et betydelig antall elever med forholdsmessig gode resultater likevel angir svak tilhørighetsfølelse (diagram A8.4).

Utdannelsens fordeler med hensyn til sysselsetting

- **Sysselsettingsratene** øker med positive utdannelsesresultater i de fleste OECD-land. Med svært få unntak ligger sysselsettingsraten for personer med høyere utdanning vesentlig over raten for personer med videregående utdanning. Hos menn påvises et spesielt stor gap mellom personer med og uten videregående utdanning (tabell A10.1a).
- **Sysselsettingsraten for kvinner** uten videregående utdanning er spesielt lav. Sysselsettingsratene for kvinner med høyere utdanning overstiger 75 % i alle unntatt fire land, men ligger under ratene for menn uansett land (tabell A10.1a).
- **Kjønnforskjellen i sysselsettingsratene** minker med økende utdanning. Denne forskjellen er på 23 % når man sammenligner menn og kvinner uten videregående utdanning - den er derimot på 11 % når man sammenligner personer med høyest akademisk (eller tilsvarende) utdanning (tabell A10.1a).

Lønnsfordeler for enkeltpersoner

- **Utdanning og lønnsnivå** er sterkt forbundet. I mange land utgjør videregående utdanning et vendepunkt – utdanning utover dette gir spesielt høy lønsmessig uttelling. I alle land gjelder at personer med høyere utdanning tjener vesentlig mer enn personer med bare videregående utdanning. Disse forskjellene er vanligvis mer markante enn inntektsforskjellene mellom personer med videregående utdanning og personer som kun har ungdomsskolenivå eller under (tabell A11.1a).
- **Inntektene til personer med ungdomsskolenivå** eller under utgjør 60-90 % av inntektsnivået til personer med videregående utdanning (tabell A11.1a).

- **Kvinner tjener fortsatt mindre enn menn** med samme utdannelsesnivå (tabell A11.1b).

Utdannelse, produktivitet i arbeidslivet og økonomisk vekst

- Nylig utførte analyser av **menneskelig kapital** i 14 OECD-økonomier – basert på scoringer med hensyn til lesning og skrivning – antyder at denne har klart positive **virksomheter på veksten** (indikator A12).
- Økninger i **mengden av menneskelig kapital** øker produktiviteten i arbeidslivet, og fungerer også som drivkraft for teknologiske fremskritt (indikator A12).
- Økning av produktiviteten i arbeidslivet utgjorde minst **halvparten av veksten i brutto nasjonalprodukt per innbygger** i de fleste OECD-land i perioden 1990-2000 (diagram A12.1).
- Det anslås at en gjennomsnittlig økning av utdannelsesnivået med ett år øker produksjonsnivået per innbygger i OECD-området med 3-6 % (indikator A12).

Finansressurser investert i utdanning

Utgifter per elev/student

- OECD-landene **bruker 4 819 US dollar på hver elev i grunnskolen**, 6 688 US dollar **på hver elev i ungdomsskole/videregående** og 12 319 US dollar på hver universitets- eller høyskolestudent, men disse snittene skjuler et svært sprikende nivå fra land til land. Disse tallene viser at OECD-landene i gjennomsnitt bruker 2,2 ganger mer penger per student på universitets-/høyskolenivå enn på elevene i grunnskolen (tabell B1.1).
- Hvis aktivitetene innen forskning og utvikling (FoU) holdes utenfor, ligger **utgiftene på akademiske utdannelsesinstitusjoner** per student gjennomsnittlig på 7 203 dollar US, og spenner fra 4 000 dollar eller under i Hellas, Mexico, Polen og Tyrkia, til over 8 000 dollar i Australia, Belgia, Danmark, Irland, Nederland, Sverige, Storbritannia og USA (tabell B1.1).
- I noen OECD-land gir et lavt årlig utgiftsnivå per universitetsstudent seg likevel utslag i **høye samlede kostnader per student**, da studentene fortsetter studiene i en lang periode (tabell B1.3).
- Lavere utgifter betyr ikke nødvendigvis lavere **kvalitet på utdanningstjenestene**. Australia, Finland, Irland, Korea og Storbritannia, som har moderate utgifter på utdanning per elev i grunn- og ungdomsskole, er blant OECD-landene der 15-åringene scorer best på bestemte nøkkelområder (indikatorne A6 og B1).
- Det foreligger betydelige forskjeller mellom andelen av midler investert i akademisk utdanning og andelen av studenter som følger denne utdanningen. Blant de 24 OECD-landene som det finnes informasjon for, går 24 % av alle utgifter forbundet med utdanningsinstitusjoner til akademisk utdanning, mens bare 14 % av studentene er engasjert i slike studier (tabell B1.4).
- **Utgifter** til elever i grunnskole, ungdomsskole og videregående økte med 29 % eller mer **fra 1995 til 2001** i Australia, Hellas, Irland, Polen, Portugal, Spania og Tyrkia. På akademisk nivå har utgiftene til utdanning ikke alltid holdt tritt med den raske økningen i påmeldinger (tabell B1.5).
- I 7 av 22 OECD-land som det finnes data for, sank **utgiftene** (uttrykt i US dollar) **til utdanningsinstitusjoner per universitets- eller høyskolestudent mellom**

1995 og 2001, mens brutto nasjonalprodukt per innbygger økte i samme periode (tabell B1.6).

Andelen av nasjonalinntekter investert i utdanning

- OECD-land bruker 6,2 % av det samlede brutto nasjonalprodukt på sine utdannelse sinstitusjoner (tabell B2.1a).
- I 17 av 18 OECD-land som det finnes data for, økte den **offentlige og private støtten til utdannelse sinstitusjoner** i reelle pengebeløp med over 5 % mellom 1995 og 2001. Men i motsetningen til utviklingen i begynnelsen av 1990-årene hadde økningene i utgiftene til utdannelse sinstitusjoner tendens til å ligge under veksten i nasjonalinntekter (tabell B2.1 og B2.2).
- Canada, Korea og USA bruker over 2 % av brutto nasjonalprodukt til **akademisk utdanning** (tabell B2.1b).

Offentlige og private finansieringskilder

- **Utdannelse sinstitusjoner finansieres hovedsakelig fra offentlige kilder** 88 % av all støtte til utdannelse sinstitusjoner kommer direkte fra offentlige kilder. **Privat finansiering** er imidlertid svært utbredt i Korea (der den utgjør 43 % av totalbudsjettet), USA (ca. en tredjedel av totalbudsjettet), Australia og Japan (ca. en fjerdedel av totalbudsjettet) (tabell B3.1).
- I en rekke OECD-land dekker **offentlige myndigheter mesteparten av utgiftene til grunnskole, ungdomsskole og videregående**, men overlater administrasjonen av de tilsvarende utdannelse sinstitusjonene til den private sektor. Dette utvider læringsmulighetene uten å utestenge elever fra familier med lave inntekter (tabell B3.2a og B3.3).
- **Universiteter og høyskoler** har tendens til å få en mye høyere andel av finansieringen fra private kilder enn institusjoner på grunn- og ungdomsskolenivå. Den private andelen spenner fra under 4 % i Danmark, Finland, Hellas og Norge til over tre fjerdedeler i Korea, men inkluderer private dekninger som subsidieres av det offentlige (tabell B3.2b).
- I en tredjedel av landene – Australia, Belgia, Canada, Ungarn, Korea, Nederland, Sverige, Storbritannia og USA – utgjør andelen av **den private finansieringen av akademiske utdannelse sinstitusjoner fra andre kilder enn familien** 10 % eller mer (tabell B3.2b).
- På alle utdannelsesnivåer er det **en blandet tendens når det gjelder offentlig eller privat finansiering**: noen land går over til offentlig finansiering mens andre beveger seg mer i retning av privat støtte. I de fleste tilfeller har ikke overgang til privat støtte ført til noen senkning i det reelle nivået av offentlig finansiering (tabell B2.2, B3.2a og B3.2b).

Utdannelsesandelen i statsbudsjettene

- **I gjennomsnittet bruker OECD-land 12,7 % av de totale offentlige utgiftene på utdanning**. Tallene varierer fra under 10 % i Tsjekkia, Tyskland, Luxembourg og Slovakia til 24 % i Mexico (tabell B4.1).
- **Offentlig finansiering av utdanning** er en sosial prioritet, også i OECD-land med svak offentlig innsats på andre områder (tabell B4.1).
- **Offentlig støtte til utdanning har tendens til å stige raskere enn de totale offentlige utgiftene**, men ikke så raskt som brutto nasjonalprodukt. Offentlig støtte

til utdanning sammenlignet med totale offentlige utgifter økte raskest mellom 1995 og 2001 i Danmark, Mexico og Sverige (tabell B4.1).

Omfanget og naturen av statlige bidrag til familiene

- **Offentlig støtte til elever/studenter og familier** forekommer hovedsakelig på universitets- og høyskolenivå (tabell B5.1 og B5.2).
- **Av de offentlige utgiftene til akademisk utdanning** går 17 % til **støtte til studenter, familier og andre private enheter**. I Australia, Danmark, New Zealand, Norge, Sverige og USA utgjør den offentlige støtten over 30 % av budsjettene til akademisk utdanning (tabell B5.2).
- **Subsidier** er generelt en mer selvfølgelig sak i ordninger som forutsetter at studentene selv dekker en del av utdannelsen (indikator B5).
- **Subsidierte låneordninger til studenter** har tendens til å fungere i land med høyt akademisk nivå. I de fleste OECD-land har mottakere av offentlig støtte atskillig frihet når det gjelder bruk av støtten. I alle rapporterende OECD-land brukes subsidiene hovedsakelig utenfor selve utdannelsesinstitusjonen; i ett av tre av disse landene brukes de utelukkende utenfor.

Fordeling av støtten mellom ressurskategoriene

- I gjennomsnitt går en fjerdedel av utgiftene til akademisk utdanning til **forskning og utvikling (FoU) på universiteter/høyskoler**. Store forskjeller blant OECD-landene når det gjelder satsingen på FoU innen akademiske institusjoner forklarer en del av det sprikende mønsteret i utgifter per student (tabell B6.1).
- For nivåer under universitet/høyskole utgjør **løpende utgifter** gjennomsnittlig 92 % av totalutgiftene i alle OECD-land. I alle OECD-land unntatt fire gikk 70 % eller mer av utgiftene på disse nivåene med til **lønninger** (tabell B6.3).

Tilgang til utdanning, deltakelse og fremgang

Forventet utdannelsesetid

- I 24 av 27 OECD-land **gjennomgår enkeltpersoner gjennomsnittlig formell utdanning** i 16-20 år. De største forskjellene mellom landene skyldes forskjeller i deltakelse på videregående nivå (tabell C1.1).
- **Forventet skoletid** økte mellom 1995 og 2002 i alle OECD-land som har rapportert sammenlignbare data (tabell C1.1).
- I halvparten av OECD-landene deltok over 70 % av **barn i 3-4-årsalderen** i før- eller grunnskoleprogrammer. På den andre siden av spekteret kan en 17-åring forvente å tilbringe gjennomsnittlig 2,7 år på universitets-/høyskolenivå (tabell C1.2).
- I flertallet av OECD-land kan **kvinner gjennomsnittlig forvente å få 0,7 års lenger utdanning** enn menn (tabell C1.1).

Adgang til akademisk utdanning

- I dag vil en av to ungdommer i OECD-området **bli opptatt ved et universitet eller gå inn i et tilsvarende utdannelsesprogram** i løpet av sitt liv (tabell C2.1).
- Ifølge gjennomsnittet i OECD-landene kan en **17-åring nå forvente å følge akademisk utdanning i 2,7 år**, hvorav 2,0 år på heltid. I Finland, Korea og USA

kan studentene forvente å få ca. fire års akademisk utdanning på hel- eller deltid (tabell C2.2).

- Med unntak av Østerrike og Frankrike steg **deltakelsen i akademisk utdanning** i samtlige OECD-land **mellom 1995 og 2002** (tabell C2.2).
- **Flertallet av studenter på dette nivået** går på offentlige institusjoner, men i Belgia, Japan, Korea, Nederland og Storbritannia følger de fleste undervisning ved private institusjoner.

Internasjonaliseringen av akademisk utdanning

- **I 2002 ble 1,90 millioner elever og studenter påmeldt studier utenfor hjemlandet** i OECD-området eller partnerlandene som inngår i denne undersøkelsen. Dette betyr en økning på 15 % i total studentmobilitet i forhold til året før (tabell C3.6).
- Fem land (Australia, Frankrike, Tyskland, Storbritannia og USA) tar imot nesten 73 % av alle **gjestestudentene som studerer i OECD-området** (diagram C3.2).
- I absolutte tall er det studenter fra Frankrike, Tyskland, Hellas, Japan, Korea og Tyrkia som utgjør **de største studentutvandringsgruppene fra OECD-land** til andre OECD- eller partnerland. Studenter fra Kina, India og Sørøst-Asia utgjør **det største antallet av gjestestudenter fra partnerland** som studerer i OECD- eller partnerland (tabell C3.2).
- I forhold til et lands totale studentmasse spenner **gjestestudentenes andel** fra 1 % til nesten 18 % i Australia og Sveits. I forhold til størrelsen og målt som prosent av den respektive nasjonale studentmassen er det Australia, Østerrike, Belgia, Frankrike, Tyskland, Sveits og Storbritannia som tar imot flest utenlandske studenter (tabell C3.1).
- I Finland, Spania og Sveits deltar over en sjettedel av gjestestudentene i sterkt teoretiske, avanserte forskningsprogrammer (tabell C3.4).
- Når det gjelder **studiefelt**, er minst 30 % av **gjestestudentene** i Australia, Finland, Tyskland, Sverige, Sveits og Storbritannia beskjeftiget med naturvitenskap eller teknikk (tabell C3.5).

Overgangen fra utdanning til arbeidsliv

- I gjennomsnitt **kan en ungdom på 15 forvente å følge formell utdanning i noe mindre enn 6 ½ år**. I 17 av de 28 landene som er undersøkt, ligger denne perioden på mellom nesten 6 og 7 ½ år (tabell C4.1a).
- I tillegg til det forventede antallet år anvendt på utdanning kan en ungdom på 15 regne med å ha en jobb i 6,4 av de kommende femten årene, være arbeidsledig i totalt 0,8 år og ute av arbeidsmarkedet i 1,3 år. Landene oppviser størst variasjon når det gjelder ledighetsperiodene (tabell C4.1a).
- **I 23 av 27 OECD-land er flere kvinner enn menn mellom 20 og 24 i utdanning**. Menn i aldersgruppen 20-24 har større sannsynlighet for å være i arbeid. Prosenten av personer som ikke følger noen utdanning mellom 20 og 24, spenner fra 50 til 70 % i de fleste OECD-land (tabell C4.2a).
- I enkelte land følger oppstarten i arbeidslivet umiddelbart etter utdanning, mens studier og deltakelse i arbeidslivet skjer parallelt i andre land. **Studieprogrammer der teoretisk undervisning veksler med utplassering i arbeidslivet**, som forekommer relativt ofte i europeiske land, tilbyr strukturert fagopplæring og

munner ut i anerkjent yrkeskompetanse. I andre land er derimot opprinnelig utdanning og yrkesarbeid sjelden forbundet med hverandre (diagram C4.4).

- **Andelen av personer mellom 20 og 24 år som ikke er under utdanning** og heller ikke har eksamen fra videregående, ligger under 10 % i bare 8 av 27 OECD-land. I 11 land utgjør denne potensielle risikogruppen mellom 10 og 18 % av vedkommende aldersgruppe, og for de åtte gjestående OECD-landene befinner over 20 % av de unge i denne aldersgruppen seg i denne situasjonen (tabell C5.1).
- I 19 av 27 land er prosenten av menn mellom 20 og 24 i denne "risikogruppen" større enn prosenten av kvinner. Denne tendensen er sterkest i Hellas, Island, Irland, Italia, Portugal og Spania. Landene der den motsatte tendensen er mest markant, er Danmark, Luxembourg og Tyrkia (tabell C5.1).

Læringsmiljøet og organiseringen av skolene

Undervisningsmengden elevene mottar

- Elevene akkumulerer gjennomsnittlig 6 868 **timers undervisning** fra de er 7 til de er 14, derav 1 576 timer mellom 7 og 8 års alder, 2 510 timer mellom 9 og 11 år, og 2 782 timer mellom 12 og 14 år (tabell D1.1).
- Elever på 7 og 8 i OECD-land får hvert år gjennomsnittlig 752 timer **obligatorisk klasseromsundervisning** og 788 timers **samlet, planlagt klasseromsundervisning**. Elever mellom 9 og 11 skal etter planen få nesten 50 timer mer undervisning i året enn de som er mellom 7 og 8, og de som er mellom 12 og 14 skal ha nesten 100 timer mer enn de som er mellom 9 og 11. Disse tallene varierer imidlertid betraktelig fra land til land (tabell D1.1).
- **Undervisning i lesning og skrivning, matematikk og naturvitenskap** dekker nesten halvparten av den obligatoriske undervisningstiden for elever mellom 9 og 11, og 41% av undervisningstiden for de som er mellom 12 og 14. Landene oppviser store variasjoner når det gjelder å bestemme hvilken andel av skolepensumet for barn i 9 til 11-årsalderen som skal ha lesning og skrivning som obligatorisk emne: denne andelen spenner fra 12 % i Portugal til 31 % i Slovakia (tabell D1.2).

Krav for opptak i videregående skole

- En rundspørring blant skolestyrere i 2002 viste at elevenes tidligere resultater er det vanligste kriteriet for **opptak i videregående skole**, selv om det her er store forskjeller mellom landene. Over 80 % av elevene i Finland, Ungarn og Norge går på skoler der tidligere resultater alltid brukes som opptaksgrunnlag; i Spania ligger derimot denne andelen under 10 % (tabell D5.1).
- De andre mest benyttede kriteriene i **opptaksordningene** er elevenes behov og interesse for skolens program og det faktum at de er bosatt i området der skolen ligger (tabell D5.1).
- **Gruppering av elevene** er som oftest basert på **elevens valg** av et bestemt emne eller program. Gjennomsnittlig 73 % av elevene går på en skole der dette kriteriet alltid benyttes ved gruppering. Derimot går halvparten av elevene i Mexico på skoler der dette kriteriet aldri benyttes. Gruppering av elevene for å sikre en **uensartet sammensetning av kompetanser** i klassen er det nest mest brukte kriteriet – deretter kommer ønsket om å samle elever på samme alderstrinn (tabell D5.3).

- Flamskspråklige skoler i Belgia og skoler i Ungarn, Irland og Italia er i gjennomsnitt mer selektive både når det gjelder opptak og gruppering enn det internasjonale gjennomsnittet. Derimot har spanske og svenske skoler mindre selektive opptaksprosedyrer enn det internasjonale gjennomsnittet, og de har også tendens til å følge selektive grupperingsordninger i mindre utstrekning enn gjennomsnittet (diagram D5.3).

Klassenes størrelse og antall elever per lærer

- I grunnskolen er **gjennomsnittlig klassestørrelse** 22 elever, men dette varierer fra 36 elever i Korea til under 18 i Hellas, på Island og i Luxembourg (tabell D2.1).
- Antallet **elever per klasse** øker gjennomsnittlig med 2 mellom grunnskole og ungdomsskole, men **forholdstallet mellom elever og lærere** har tendens til å synke etter hvert som man kommer høyere opp i undervisningssystemet, grunnet økningen av årlig undervisningstid (tabell D2.1).
- **Undervisende og ikke-undervisende personale ansatt** i grunnskole, ungdomsskole og videregående spenner fra under 81 personer per 1 000 innskrevne elever i Japan, Korea og Mexico til 119 personer eller mer per 1 000 elever i Frankrike, Ungarn, Island, Italia og USA (tabell D2.3).

Lærertiløninger

- I **midten av karrieren** ligger gjennomsnittlig **årlønn** for lærere på ungdomsskoletrinnet mellom under 10 000 US dollar i Slovakia og 40 000 US dollar eller mer i Australia, Tyskland, Japan, Korea, Skottland, Sveits og USA (tabell D3.1).
- I gjennomsnitt har **lærere i videregående skole** en **timelønn** som er over 40 % høyere enn grunnskolelærernes, selv om forskjellen er lavere enn 5 % i New Zealand, Tyrkia og USA og så høy som 82 % i Spania, der den er høyest (tabell D3.1).
- **Lønningene øverst på skalaen** er gjennomsnittlig ca. 70 % høyere enn begynnerlønn både på grunnskoletrinnet og i ungdomsskole/videregående, selv om dette varierer mye fra land til land, på grunnlag av hvor mange år en lærer trenger på å stige i lønn. For eksempel er topplønnen i Korea nesten tre ganger høyere enn begynnerlønnen, men det trengs 37 år på å nå opp til øverste lønnstrinn (tabell D3.1).
- **Lærertilønnene har steget i reelle tall fra 1996 til 2002 i nesten alle land.** De største økningene fant sted i Ungarn og Mexico. I samme periode sank derimot lønnene i grunnskolen og ungdomsskolen/videregående i Spania (tabell D3.3).

Lærernes arbeidstid

- Antallet **undervisningstimer per år i offentlig grunnskole** er i gjennomsnitt 803 timer, med et spenn på mellom 617 timer i Japan og 1 139 timer i USA (tabell D4.2).
- Antallet **undervisningstimer per år i ungdomsskolen** er 717 timer, med et spenn på mellom 513 timer i Japan og 1 167 timer i Mexico (tabell D4.2)
- Antallet **undervisningstimer per år i videregående skole** er 674 timer, med et spenn på mellom 449 timer i Japan og 1 121 timer i USA (tabell D4.2)
- **Andelen arbeidstimer brukt på selve undervisningen** er høyere på grunnskolenivå enn i ungdomsskole/videregående. På alle tre nivåer er andelen

arbeidstimer brukt på undervisning høyere enn 50 % i bare et mindretall av landene (tabell D4.1 og diagram D4.2).

- **Reguleringen av lærernes arbeidstid** varierer fra land til land. I de fleste land er det et formelt krav at lærerne arbeider et bestemt antall timer, mens det i andre land kun er antallet undervisningstimer per uke som er spesifisert (indikator D4).

Beslutningsprosessen i ungdomsskolen

- Basert på data fra 2003 er **beslutningsprosessen** globalt sett mest sentralisert (på sentralt og/eller statlig nivå) i Australia, Østerrike, Hellas, Luxembourg, Mexico, Portugal, Spania og Tyrkia. Sentrale myndigheter er spesielt dominerende i Hellas (der 88 % av avgjørelsene fattes av sentraladministrasjonen) og Luxembourg (66 %) (tabell D6.1).
- Beslutningene treffes oftere på **skolens eget nivå** i Tsjekkia, England, Ungarn, New Zealand og Slovakia og fremfor alt i Nederland, der alle avgjørelser fattes på den lokale skolen (tabell D6.1).
- **Avgjørelser om hvordan undervisningen skal organiseres** treffes hovedsakelig av skolene selv i alle OECD-land. Derimot hører beslutninger om **planlegging og struktur** vesentlig inn under et mer sentralisert myndighetsnivå. Bildet er mer blandet når det gjelder **beslutninger om personalforvaltning og tildeling og bruk av ressurser** (tabell D6.2).
- **Litt under halvparten av skolenes beslutninger treffes i full frihet.** Omtrent samme andel av avgjørelsene treffes innen en ramme som er definert av en høyere myndighet. Avgjørelser truffet av skoler etter rådføring med andre skoler er forholdsvis sjeldne. Det er mindre sannsynlig at skoler fatter frie beslutninger i saker som har med planlegging og strukturer å gjøre enn på andre områder (tabell D6.3).
- **Mellom 1998 og 2003 ble beslutningsprosessene i de fleste land mer desentralisert**, spesielt i Tsjekkia, Korea og Tyrkia. Den motsatte tendensen var tydelig i fransktalende Belgia og i Hellas (diagram D6.3).

Nye indikatorer i denne utgaven

I tillegg til en oppdatering av de faste indikatorene, omfatter denne utgaven følgende nye indikatorer:

- **A5: Tendenser i leseferdigheter** – bedømmer leseferdighetene til ca. 9 år gamle elever, samlet eller etter kjønn.
- **A8: Elevengasjement** – undersøker to dimensjoner av dette engasjementet: elevenes tilhørighetsfølelse overfor skolen og fremmøte, med påvisning av variasjoner mellom de forskjellige landene.
- **D5: Ordninger for elevopptak, elevplassering og -gruppering** – undersøker hvordan disse ordningene gjennomføres i ungdomsskolen der undervisningstilbudet begynner å oppvise et visst mangfold.
- **D6: Beslutningsprosessen i utdannelsessystemene** – undersøker mønsteret i beslutningsprosessen og forklarer hvilken instans treffer avgjørelser på hvilke områder i systemet og hvor stor frihet instansen har i forhold til andre myndigheter.

I tillegg er det foretatt flere *nye analyser* gjennom de vanlige indikatorene:

- Demografiske faktorer som virker inn på fremtidig tilførsel av kvalifisert personale (indikator A1)
- Utviklingstendenser i forholdet mellom oppnådd utdanning og aktivitet på arbeidsmarkedet (A10).
- Sammenligning av relativ inntekt over tid, både globalt og separat for menn og kvinner (A11).
- Sammenligning av fordelinger av utgifter og elevantall alt etter utdanningsnivå (B1)
- Inndeling av utgifter til utdanning mellom familieutgifter og andre private utgifter (B3)
- Mønsteret for de unge voksnes deltakelse etter alder (C1)
- Tendenser i den internasjonale studentmobiliteten og analyse av emner studert av utenlandske studenter (C3)
- Sammenligninger over tid av hvordan overgangen mellom utdanning og arbeid mestres og styres (C4).
- Profil når det gjelder hjemland til unge mennesker med lavt kvalifikasjonsnivå (C5)
- Sammenligning av forholdstallet elever/lærere mellom offentlige og private institusjoner (D2)
- Andel av lærernes arbeidstid som brukes til undervisning (D4)

Merknad

Tallene gjelder generelt skoleåret 2002 eller regnskapsåret 2001, dersom ikke annet er angitt. Tallene om 15-åringenes ferdigheter innen lesning, matematikk og naturvitenskap og om elevengasjement er hentet fra Programmet for internasjonal studentevaluering (PISA) i 2000.

Indikatorene i denne boken er basert på data registrert i OECD per 30. juni 2004. Eventuelle senere revisjoner foretatt av de ulike land og som har konsekvenser for indikatorverdiene, er angitt på OECDs Web-sted: www.oecd.org/edu/eag2004.

Faguttrykk anvendt i denne oppsummeringen

Avanserte forskningsprogrammer – viser til programmer på akademisk nivå som fører direkte til en høyere kvalifikasjon innen forskning, f.eks. Ph.D.

Oppnådd utdanning – uttrykker det høyeste utdanningsnivået som hver enkelt person har nådd og som er definert i henhold til ISCED (se lenger ned).

Sysselsettingsrate – antallet sysselsatte i prosent av totalt antall personer i befolkningen.

Utgifter til utdanningsinstitusjoner – dekker utgifter til de utdanningsinstitusjonene som er involvert i undervisning samt til organer og institusjoner som ikke er det, f.eks. de som administrerer utdanningssystemet.

Menneskelig kapital – produktiv velstand som gir seg uttrykk i sysselsetting, ferdigheter og kunnskap.

ISCED – International Standard Classification of Education – klassifisering av utdanningsprogrammer etter nivå

Partnerland – landene som deltar i OECD/UNESCOs program for utdanningsindikatorer på verdensbasis (WEI): Argentina, Brasil, Chile, Kina, Egypt, India, Indonesia, Jamaica, Jordan, Malaysia, Paraguay, Peru, Filippinene, Den russiske føderasjon, Sri Lanka, Thailand, Tunisia, Uruguay og Zimbabwe. I tillegg kommer Israel, som har observatørstatus innen OECDs utdanningsaktiviteter.

Forventet skoletid – gjennomsnittlig antall år som en 5-åring kan forvente å bruke på formell utdanning i løpet av livet.

Høyere utdanning type A - svarer til programmer på ISCED-nivå 5A. Dette er sterkt teoretisk baserte programmer som er utarbeidet for å gi tilstrekkelige kvalifikasjoner til å gå inn i avanserte forskningsprogrammer og yrker med store krav til kompetanse, f.eks. medisin, odontologi og arkitektur. Omfatter vanligvis universitetsgrader etter tre og fem års studium ("Bachelor" og "Master") eller tilsvarende.

Høyere utdanning type B - svarer til programmer på ISCED-nivå 5B. Disse programmene er vanligvis kortere enn programmene innen høyere utdanning type A, og legger vekten på praktiske, tekniske eller yrkesrettede ferdigheter som gir direkte adgang til arbeidsmarkedet, selv om enkelte teoretiske grunnlag også kan være dekket.

Akademisk utdanningsnivå (universitet/høyskole) – høyere utdanning type A og B pluss avanserte forskningsprogrammer.

Totale offentlige utgifter på utdanning – dekker offentlige utgifter på institusjoner og subsidier til familier (f.eks. til levekostnader) og andre private enheter.

Universitetsnivå eller tilsvarende – viser til programmene innen høyere utdanning type A og over.

© OECD 2004

Denne oppsummeringen er ingen offisiell OECD-oversettelse.

Denne oppsummeringen kan reproduseres hvis OECDs copyright og originalens tittel angis.

Flerspråklige oppsummeringer er oversatte utdrag av OECD-publikasjoner opprinnelig utgitt på engelsk og fransk.

**Disse er gratis tilgjengelige på OECDs Online Bookshop
www.oecd.org/bookshop/**

For ytterligere informasjon, ta kontakt med OECD Rights and Translation unit,
Public Affairs and Communications Directorate.

rights@oecd.org

Faks: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
Frankrike

Besøk vårt nettsted www.oecd.org/rights/

